

Zeldzame libellen in Nederland in 1997

P. Edelaar

Inleiding

Dit verslag behandelt de waarnemingen van zeldzame libellen in Nederland in 1997, die beoordeeld zijn door de Commissie Waarnemingen Nederlandse Odonaten (CWNO). In principe worden alle waarnemingen die verzameld worden in het bestand (Landelijk Libellenbestand NVL/EIS-Nederland/De Vliinderstichting) door de verwerkers van de formulieren en elektronische bestanden nagekeken. Waarnemingen van zeldzame soorten worden extra gecontroleerd door de CWNO, en de gestandaardiseerde werkwijze zal hier kort uiteengezet worden. In eerste instantie wordt uitgegaan van de documentatie zoals die is aangeleverd door de waarnemer(s): beschrijvingen en tekeningen op het landelijk waarnemingsformulier en eventueel toegevoegde foto's of dia's. Als er onvoldoende documentatie is wordt de waarnemer benaderd met het verzoek om meer informatie op te sturen. Met deze informatie bekijkt elk van de zes leden van de commissie afzonderlijk de waarneming, en wordt bepaald of de waarneming overtuigend genoeg is om opgenomen te worden als 'aanvaardbaar' in het waarnemingenbestand. Bij een unanieme uitslag wordt het oordeel overgenomen, maar als twee of meer leden de waarneming afkeuren, volgt er een gemeenschappelijke discussie, waarbij alle argumenten op een rij worden gezet. Er volgt een tweede stemming, en als wederom twee of meer leden de waarneming willen afkeuren omdat een andere soort niet uitgesloten kan worden, wordt de waarneming als 'niet aanvaardbaar' in het bestand gemerkt. Voor een overzicht van soorten die door de CWNO worden behandeld, wordt verwezen naar de achterzijde van het waarnemingsformulier en ANONYMUS (1998). Sinds de oprichting van de CWNO in 1996 zijn alle waarnemingen uit de Atlasperiode 1990 tot en met 1996 bekeken. De status van deze waarnemingen wordt verwerkt in de Atlas van de Nederlandse Libellen (in prep.), en in dit artikel wordt er daarom geen verslag van

gedaan. In de toekomst zal er ieder jaar een verslag verschijnen over de waarnemingen na 1996, en daarmee is dit jaarverslag het eerste in een reeks.

In 1997 zijn er 1.151 waarnemingen verzameld van soorten uit categorie 1 ('alle waarnemingen worden behandeld') of categorie 2 ('alle waarnemingen buiten bekende locaties worden behandeld', zie ANONYMUS (1998)). Hiervan waren er 724 op bekende locaties: deze zijn om die reden niet beoordeeld, en worden in dit artikel niet behandeld. Van 39 waarnemingen van 25 locaties is geen documentatie bekend: deze behouden daarmee automatisch de status 'niet aanvaard'. Samen met een tiental niet aanvaarde waarnemingen van negen locaties zijn deze opgenomen in Appendix 1 (11,5% van de te beoordelen waarnemingen). Hiermee wordt niet stellig beweerd dat deze waarnemingen incorrect zijn: naar de mening van de CWNO is de documentatie van (een deel van) deze waarnemingen onvoldoende om de waarneming in het bestand als 'aanvaardbaar' op te nemen. Overigens is het uiteraard mogelijk van deze waarnemingen alsnog documentatie op te sturen. Voor een beschrijving van goede documentatie wordt verwezen naar ANONYMUS (1998), of het waarnemingsformulier.

Van de overige 378 waarnemingen van 90 locaties wordt hier verslag gedaan. De gehanteerde werkwijze is als volgt. De soorten worden op taxonomische volgorde besproken, gegroepeerd per provincie. Bij elke locatie wordt achtereenvolgens gegeven: dichtbij liggende grote(re) plaats, (uiterste) datum, aantal of totaal aantal exemplaren bij soorten of locaties met veel waarnemingen (hierbij is dubbeltelling niet uit te sluiten), geslacht: m=mannetje(s), v=vrouwte(s), waarnemer(s). In het bestand staat per waarneming slechts één waarnemer, namelijk degene die de waarneming en de documentatie instuurde. In dit verslag zijn ook alleen deze waarnemers opgenomen, ondanks dat er vaak medewaarnemers waren.

Overzicht aanvaarde waarnemingen

Bosbeekjuffer (*Calopteryx virgo*)

1997 gaf nog wat nasleep van het vaststellen van de populaties van deze soort. Verheugend is de waarneming van grotere aantallen in de Gulp, waar deze soort voorheen vrijwel ontbrak.

Noord-Brabant

Hooge en Lage Mierde, De Reusel,
8 juli, 18 ex., K. Goudsmits
Luiksgestel, Heuvelse Heideweg
13 augustus, 1 ex., T. de Groot
Westerhoven,
4 juni, 2 ex., D. Groenendijk
Heeze, Groote/Sterkelse Aa
5 juni, 3 ex., K. Goudsmits,

Limburg

Slenaken, Gulp,
10 juni, 78 ex., D. Frissen

Bruine winterjuffer (*Sympecma fusca*)

De opmars van *Sympecma fusca* zet door, zij het grotendeels in Zuid-Nederland. Waarnemingen boven de rivieren zijn nog zeldzaam.

Limburg

Maastricht, Encigroeve,
16-17 augustus, 5 ex., K.-D. Dijkstra
Eys, Nyswiller,
5 augustus, 1 ex., J. Boeren

Gelderland

Nijmegen, Worsumsven,
7 augustus, 1 vers m, M. van der Weide

Noordse winterjuffer (*Sympecma paedisca*)

Met de verdwijning van populatie(s) in Drenthe leek de soort uit Nederland verdwenen te zijn. Verrassend genoeg werd er een grote populatie gevonden in de Weerribben, een oude vindplaats (GRIFFIOEN & UILHOORN, 1997; de meeste waarnemingen die in dit artikel besproken worden ontbreken echter nog in het bestand). Vermoedelijk heeft de Noordse winterjuffer zich hier altijd gehandhaafd, misschien in wat kleinere aantallen dan 1997, maar is verder altijd over het hoofd gezien.

Overijssel:

Ossenzijl/Kalenberg, Weerribben,
31 augustus / 3 september, 39 ex., K.-D.
Dijkstra, D. Groenendijk

Speerwaterjuffer (*Coenagrion hastulatum*)

Buiten de vaste locaties slechts één waarneming. Nieuwe vestigingen in herstelde of nieuwe plasjes lijken een wensdroom, met name gezien de specifieke en zeldzame hydrologische eisen die de soort stelt aan zijn biotoop: grondwatervennen met wat lichte kwel (KETELAAR, 1998).

Noord-Brabant

Eindhoven, Karperven,
5 juni, 7 m, K. Goudsmits

Kanaaljuffer (*Cercion lindenii*)

De opmars van deze soort zet door, al is helaas lang niet altijd duidelijk of het zwervers betreft of de vestiging van een populatie.

Foto: J. Slaats

Figuur 1.
De Kanaaljuffer (*Cercion lindenii*).

Limburg:

- Maastricht, Encigroeve,
26 juni - 17 augustus, 26 ex., D. Groen-
dijk, K.-D. Dijkstra
Herkenbosch, Roer,
30 juli - 11 aug., 81 ex., H. Ramackers
Heibloem, Moost,
8 juni, 3 ex., J. Slaats
Koningslust
8 augustus, 6 ex., J. Slaats
Walbeck, Dorperheide,
18 augustus, 28 ex., K. Goudsmits
Belfeld, Groeve Maalbeek,
30 juli, 6 ex., K. Goudsmits
Tegelen, Groeve Wambach,
30 juli, 2 ex., K. Goudsmits
Venlo, Jammerdaalse Heide,
30 juli, 15 ex., K. Goudsmits

Noord-Brabant:

- Nieuwkuijk, Nieuwkuijkse Wiel,
3 september, 1 ex., P. Verbeek
Liesel, Deurnes Kanaal,
2 augustus, 8 ex., J. Slaats
Deurne, De Brink Zandwinning,
19 augustus, 2 ex., K. Goudsmits
Neerkant,
27 juni-23 augustus, 194 ex., J. Slaats

Zuidelijke glazenmaker (*Aeshna affinis*)

Na de invasie van 1995 lijken jaarlijkse waarnemingen standaard te worden. De waarneming uit Noord-Holland is de noordelijkste tot dan toe in Nederland, en hiermee verloochent *Aeshna affinis* zijn zuidelijke afkomst niet. Van een aanvaard, gefotografeerd exemplaar uit de Kampina ontbreken de gegevens in het bestand.

Gelderland:

- Nijmegen, Poelven,
7 augustus, 1 m, M. van der Weide

Noord-Brabant:

- Eersel, Kwakvors,
17 augustus, 1 m en 1 onbep., J. Slaats

Noord-Holland:

- Zandvoort, Amsterdamse Waterleiding Duinen,
14 september, 2 m, K. Ottjes

Noordse glazenmaker (*Aeshna subarctica*)

Zo langzamerhand is de status in Drenthe veranderd van zeer zeldzaam tot vrij schaarse soort, wat goed af te lezen is uit het grote aantal waarnemingen in 1997, waarbij de vondst van 35 huidjes in boswachterij Schoonloo

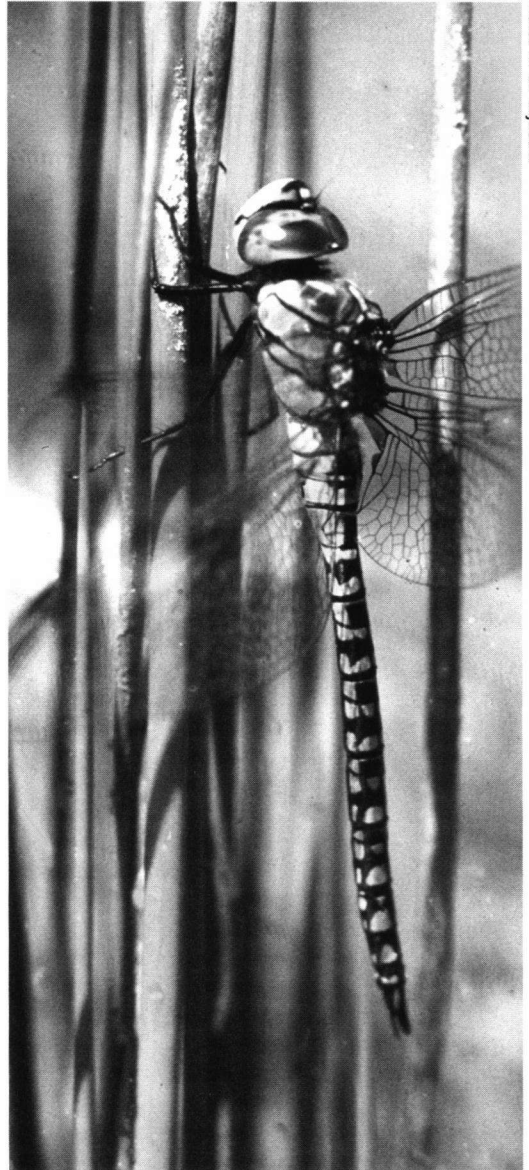

Foto: K.-D. Dijkstra

Figuur 2.

De Zuidelijke glazenmaker (*Aeshna affinis*) wordt sinds 1995 ieder jaar waargenomen.

Since 1995, Aeshna affinis has been seen every year.

opmerkelijk is. Met ingang van 1998 is ook de status van categorie 1 naar categorie 2 veranderd: alleen waarnemingen buiten Drenthe zullen nog worden beoordeeld. Komt deze soort echt niet meer in Zuid-Nederland voor?

Drenthe:

- Dwingeloo, Karveveen,
21 augustus, min. 1 ex., N. Dingemans

Figuur 3.

De Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*) is alleen in het zuiden van Nederland gezien.

Orthetrum coerulescens is seen in the southern part of the Netherlands only.

Wijster,

22 augustus, aantal onbekend, N. Dingemane

Gees, Brandtoren,

23 augustus, 3 ex., N. Dingemane

Schoonloo, Tweeling,

23 augustus, min. 3 ex., N. Dingemane

Schoonoord, Kibbelven,

23 augustus, 1 ex., N. Dingemane

Gees, Boswachterij Gees,

23 augustus, 2 ex., G. Abbingh

Schoonloo, Boswachterij Schoonloo,

23 augustus, 38 ex., G. Abbingh

Borger, Boswachterij Borger,

11-14 augustus, 2 ex., G. Abbingh

Schoonoord,

23 augustus, 12 ex., G. Abbingh

Uffelte, Brandeveen,

24 augustus, 1 ex., M. Peters

Grollo, Halkenveen,

30 augustus, 2 ex., K.-D. Dijkstra

Zuid-Holland:

Leiden, Polder Boterhuis,

3 september, 1 eileggend v, K.-D.

Dijkstra

Groningen:

Tolbert, poel L43,

6 augustus, 2 m en 1 v, H. de Heer

Zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*)

Een langdurig aanwezig mannetje was pas de tweede aanvaarde waarneming voor Nederland.

Een uitgebreide beschrijving van dit dier en een discussie over het voorkomen in Noordwest-Europa zijn te vinden in GOUDSMITS (1997).

Utrecht:

Maarn, Maarnse Gat,

29 juni-4 juli, 1 m, K. Goudsmits

Beekrombout (*Gomphus vulgatissimus*)

Nog steeds treedt uitbreiding op, en niet alleen in wateren die in Duitsland hun brongebied hebben (Keersop, Neerkant).

Noord-Brabant:

Valkenswaard, Keersop,

17 mei, 1 vers imago, J. van Delft

Neerkant,

5-8 mei, 2 ex., J. Slaats

Groene glazenmaker (*Aeshna viridis*)

Alleen waarnemingen duidelijk buiten het verspreidingsgebied werden beoordeeld, en dit betrof er slechts twee. Gezien de relatieve talrijkheid is de soort afgevoerd van categorie 2, en wordt dus niet meer beoordeeld.

Limburg:

Melick, Roer,
17 mei, 8 ex., H. Ramackers

Gewone bronlibel (*Cordulegaster boltonii*)

Een waarneming op een locatie in Noord-Brabant. Hier kan zich potentieel een populatie bevinden/vestigen.

Noord-Brabant:

Valkenswaard, Keersop,
12 juni, 1 onbepaald, J. van Delft

Zuidelijke oeverlibel (*Orthetrum brunneum*)

Een typische vergravingssoort, die blijkbaar ook buiten Limburg kan voorkomen.

Gelderland:

Winterswijk, Groeve Winterswijk,
14 juni, 1 m, M. van der Weide

Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*)

Lijkt goed te profiteren van alle nieuwe of vergraven stromende watertjes, samen met verbeterde waterkwaliteit. Blijft hij tot het zuiden van Nederland beperkt?

Noord-Brabant:

Reusel, Klein Kroonven,
11 augustus, 1 m, K. Goudsmits
Valkenswaard, Boswachterij Leende,
6 augustus, 1 m, K. Goudsmits

Liessel, Deurnes kanaal,

12 juli, 2 ex., J. Slaats
Grote Heide, De Plateaux,
4-17 augustus, 183 ex., J. Slaats, M. van
der Weide, P. Verbeek, D. Groenendijk,
T. Termaat, T. de Groot, G. Jannis

Limburg:

Weert,

5 juli-2 september, vele tientallen ex., F.
Raemakers

Maastricht, Encigroeve,

16 augustus, 1 m, K.-D. Dijkstra
Stramproy, Tengelroyse wallen,
2 augustus, 1 m en 1 v, F. Raemakers

Weert, Sterkselskanaal,

7 augustus, 1 m, K. Goudsmits
Ell,

7 augustus, 9 ex., J. Slaats

Meijel, Groote Peel,

16 augustus, 2 ex., J. Slaats

Heibloem, Moost,

31 augustus, 1 vers ex., J. Slaats

Gelderland:

Winterswijk, Groeve Winterswijk,
14 juni-9 augustus, 6 m, M. van der
Weide

Foto: J. Slaats

Figuur 4.
De Beekoeverlibel (*Orthetrum coerulescens*).

Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*)

Deze soort treedt nu jaarlijks op en is op vaste locaties (Westhove, De Doort, Encigroeve, De Braakman, zie ook HERMANS & GUBBELS (1997)) aan te treffen. Toch is zekere voortplanting (verse exemplaren of huidjes) nog steeds niet vastgesteld, wel ei-afzet.

Noord-Brabant:

Waalre, Dommel,
21 juni, 1 m, J. van Delft
Budel-Dorplein, Kruispeel,
19 juni, 1 m, T. de Groot

Limburg:

Echt, De Doort,
29 juli-6 augustus, in totaal 18 ex. waar-
onder een tandem, P. Verbeek, M. van
der Weide, J. Slaats, J. Boosten, J.
Boeren
Maastricht, Encigroeve,
28 juni-27 augustus, totaal 14 ex., K.-D.
Dijkstra, D. Groenendijk

Zuid-Holland:

Katwijk, Dichte Del,
13 augustus, 1 m, K.-D. Dijkstra

Zeeland:

Domburg, Westhove,
5 juni-1 september, totaal 29 ex., P.
Geene, R. Witte, A. Baayens

Gelderland:

Arnhem, Blauwe Kamer,
5 september, 1 m, A. Vliegthart

Kempense heidelibel

(*Sympetrum depressiusculum*)

Alhoewel voortplanting tot dit jaar niet is vastgesteld, zijn er veel verspreide waarnemingen. Waarschijnlijk komen de meeste, zo niet alle dieren uit Belgische populaties. Meer informatie over de biotoopkeuze van de dieren (ondiepe plassen met 's winters niet verhoogde of zelfs verlaagde waterstanden) is te vinden in VERBEEK (1998). Hierin worden ook recentere (nog niet beoordeelde) waarnemingen besproken.

Noord-Brabant:

Grote Heide, Plateaux,
9 augustus-6 oktober, minstens 63 ex.,
T. de Groot, P. Verbeek, D. Groenendijk,
R. Ketelaar, M. van der Weide, R. Felix,
H. Swinkels

Valkenswaard, Biesven,
9 september, 10 ex., P. Verbeek

Budel-Dorplein,
12 augustus, 1 v, D. Bal

Valkenswaard, Malpie,
5-6 september, 1 m en 2 v, A. van den
Berg, M. van der Weide, R. Ketelaar

Bladel, Klein Kroonven,
6 september, aantal onbekend, H. Larij-
sen

Reusel, Reuselse Moeren,
31 augustus-13 september, 8 m, J.
Vogels, H. Bun

Limburg:

Nederweert, Banen,
31 augustus, 1 v, R. van de Wouw-
Verheggen

Zwervende heidelibel

(*Sympetrum fonscolombii*)

Na de invasie van 1996 zijn er nog steeds waarnemingen, ook van voortplanting. De soort heeft zich dus weten te handhaven, al zijn de aantallen wel gedecimeerd. Warme locaties als de Encigroeve maken mogelijk wel kans op meer langdurige vestiging.

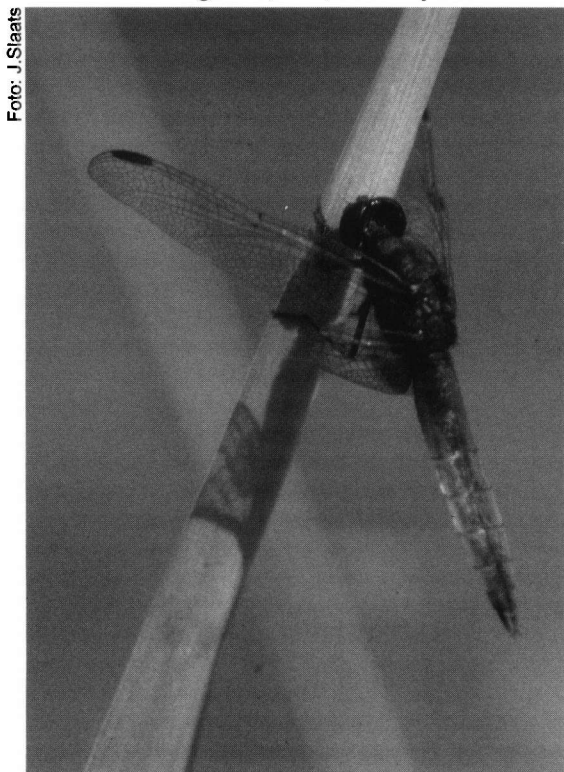

Foto: J. Slaats

Figuur 5.
De Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*).

Foto: P. Schrijvershof

Figuur 6.
De Zwervende heidelibel (*Sympetrum fonscolombii*).

Noord-Holland:

Texel, Hoornder duinen,
10 juni, 1 m, P. Edelaar

Friesland:

Ameland, Jan Roepeheide,
9-10 juli, 9 ex., J. Kuper
Ameland, Roosduinen,
2 juli-2 september, 25 ex., Stichting Bar-
gerveen

Utrecht:

Utrecht, Strijkviertel,
5 augustus, 1 m, Prov. Utrecht
Snelrewaard, Kade Snelrewaard,
13 augustus, 1 m, Prov. Utrecht

Noord-Brabant:

Someren, Starven,
12 augustus, 1 v, D. Bal
Middelbeers, Keijenhurk,
21 juni, 2 m en 3 v, D. Groenendijk
Reusel, Zwartven,
25 augustus, 1 vers m, P. Verbeek

Drenthe:

Diever, Meeuwenplas,
20 juli, 3 m, T. de Groot

Limburg:

Koningsbosch, Haeselaarsbroek,
5 augustus, 2 ex., J. Slaats

Maastricht, Encigroeve,

28 juni-17 augustus, 53 ex., D. Groenen-
dijk, K. Goudsmits, K.-D. Dijkstra

Nederweert, Banen,

30 augustus-11 september, 15 ex., R.
van de Wouw-Verheggen, R. Felix

Brunssum, Brunsummerheide,

datum onbekend, 4 ex., P. Verbeek

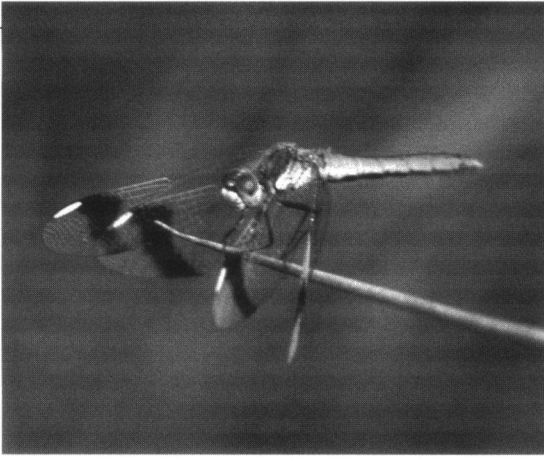
Zuid-Holland:

Rotterdam, Polder De Esch,
datum en aantal onbekend, P. Schrij-
vershof

Bandheidelibel

(*Sympetrum pedemontanum*)

Dit jaar werd voor het eerst voortplanting in Nederland vastgesteld, bij de Plateaux. Vlak over de grens van België bevindt zich een voorzetting van deze grote populatie. Vanuit deze samengestelde populatie van honderden individuen (!) treedt ongetwijfeld dispersie op, en een deel van de waargenomen losse individuen zou hier vandaan kunnen komen, zeker die in de nabije omgeving. Voor de waarnemingen van omgeving Stevensbergen/Zwartsvan moet een herkomst van de Belgische populatie ten zuiden van Postel (De Maten) niet worden uitgesloten, maar mogelijk bevindt zich ergens

Figuur 7.
De Bandheidlibel (*Sympetrum pedemontanum*).

een nog onbekende Nederlandse populatie. Ook vanuit populaties in Duitsland kan immigratie optreden, en er zijn aanwijzingen dat voortplanting ook in Twente plaatsvindt. VAN DELFT (1998) geeft een uitgebreide behandeling van alle Nederlandse waarnemingen tot en met 1997.

Noord-Brabant:

- Hapert, Goorloop Bladel,
29 juli, 1 v, K. Goudsmits
- Gebrande kamp,
2-9 september, 2 m, G. Eikholt
- Reusel, Reuselse Moeren,
31 augustus, minstens 1 m, J. Vogels,
H. Bun
- Luyksgestel, Stevensbergen,
23 augustus, 40 ex., J. van Delft
- Valkenswaard, Malpie,
24 augustus, 1 m, J. van Delft
- Eindhoven, Dommel,
23 augustus, 1 m, J. Gerard
- Luyksgestel, Zwartven,
6-14 september, 29 ex., R. Witte, A. van
de Heijden, A. Wieland

Limburg:

- Herkenbosch, Holsterbeek,
29 juli-2 augustus, 2 m, H. Raemackers
Weert,
enkele tientallen ex., F. Raemackers
- Meijel, Astense Peel,
30 juli, 2 ex., J. Slaats

Gelderland:

- Denekamp, Agelerbroek,
9-12 augustus, 2 m, 1 v, 2 tandems, J.
Gerard
- Bathmen,
10 augustus, aantal onbekend, H.
Groenink
- Deventer, Ossenwaard,
20 september, 1 v, M. Peters

Zeeland:

- Zwartenhoek,
11 augustus-13 september, 8 m, L. Calle

**Gevlekte witsnuitlibel
(*Leucorrhinia pectoralis*)**

Kortenhoef ligt in het te verwachten vaste verspreidingsgebied. Zijn er nog meer waarnemingen op mesotrofe vennen met een goed ontwikkelde verlandingsvegetatie te verzamelen?

Utrecht:

- Kortenhoef,
4 juni, 3 m, W.J. Hoeffnagel, H. Niesen

Noord-Brabant:

- Heeze, Ven Meelakkers,
5 juni, 1 m, K. Goudsmits

Figuur 8.
De Bandheidlibel (*Sympetrum pedemontanum*).

Dankwoord

Uiteraard is dit verslag tot stand gekomen in samenwerking met de NVL, EIS-Nederland en De Vlinderstichting. Maar belangrijker is de inzet geweest van de vele waarnemers: niet alleen stuurden zij hun waarnemingen in, maar tevens beantwoordden ze vragen over hun waarnemingen en stuurden vaak schitterende beschrijvingen en foto's. Mijn medecommissieleden hebben zich thuis en in vergadering ingezet om de waarnemingen te beoordelen, en hebben commentaar geleverd op eerdere versies. Anne Rutten was bereid om op zeer korte termijn te bepalen welke steden of dorpen dicht bij een waarnemingslocatie lagen.

Foto: J. Slaats

Appendix 1

Voor de waarnemingen opgenomen in Appendix 1 geldt dat de CWNO waarnemers aanmoedigt om (nieuwe) informatie beschikbaar te stellen. Dit stelt de commissie in staat om deze waarnemingen nogmaals of alsnog te kunnen beoordelen (graag opsturen naar De Vlinderstichting, adres achterin Brachytron).

Lijst van niet aanvaarde waarnemingen

***Calopteryx virgo*:**

Lange Kampen, De Hui, Hazenbos, Engelandse Bos (foto's tonen *C. splendens*)

***Somatochlora flavomaculata*:**

Meinweg (*S. metallica* niet uit te sluiten)

***Aeshna viridis*:**

Kappersbulten (waarneming ingetrokken), Amsterdamse Waterleiding Duinen

***Anax parthenope*:**

Redichemse Waard (*Hemianax ephippiger* niet uit te sluiten)

***Leucorrhinia pectoralis*:**

De Korn, Maarsbergen (*L. rubicunda* niet uit te sluiten)

Lijst van waarnemingen zonder documentatie

***Sympetma fusca*:**

Kootwijkerveen, Gerritsfles

***Calopteryx virgo*:**

Kootwijkerveen, Enschede

***Cercion lindenii*:**

De Doort, Brunssummerheide

Figuur 9.

De Zuidelijke glazenmaker (*Aeshna affinis*).

***Aeshna affinis*:**

Oude Buissche Heide, Kasteel Oost

***Gomphus vulgatissimus*:**

Ootmarsum, Denekamp

***Orthetrum coerulescens*:**

Denekamp

***Crocothemis erythrea*:**

Eijsderbeemden

***Sympetrum depressiusculum*:**

Zwartven

***Sympetrum fonscolombii*:**

Bieze 2, De Banken, Berkheide, plas Linge, Kortenhoef Het Hol

***Sympetrum pedemontanum*:**

Kroonven, Oude Kroonven, Grote Bleekven, Riebos, Ruischerbeekje

***Leucorrhinia pectoralis*:**

Hoge Veluwe, Kraloo

P. Edelaar
De Dageraad 3
1797 SK Den Hoorn
edelaar@nioz.nl

Literatuur

- ANONYMUS, 1998. Het beoordelen van waarnemingen van zeldzame libellen. NVL-Nieuwsbrief 2(2): 4.
- DELFT, J. J. C. W. VAN, 1998. De Bandheidelibel (*Sympetrum pedemontanum* (Allioni)) in Nederland. *Brachytron* 2(1): 3-9.
- GOUDSMITS, K., 1997. Een waarneming van de Zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope* (Selys)) in Nederland. *Brachytron* 1(2): 59-60.
- GRIFROEN, R. & K. UILHOORN, 1997. Herontdekking van een populatie Noordse winterjuffers in de Weerribben. NVL-Nieuwsbrief 1(3): 4-5.
- HERMANS, J. T. & R. E. M. B. GUBBELS, 1997. De Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*, Brullé) in Limburg. *Brachytron* 1(1): 22-26.
- KETELAAR, R., 1998. Speerwaterjuffer in het nauw. *Vlinders* 13(4): 19-21.
- VERBEEK, P. J. M., 1998. De biotoop van de Kempense heidelibel (*Sympetrum depressiusculum* (Selys)) in Noordwest-Europa en zijn toekomst in Nederland. *Brachytron* 3(1): 3-11.

Summary

Edelaar, P., 2000. Rare dragonfly species in The Netherlands in 1997. *Brachytron* 4(1): 3-12.

The submitted Dutch records of a selected number of rare dragonfly species are reviewed annually. Acceptability is judged independently by each of six committee members, based on the documentation available (e.g. descriptions, drawings and pictures). In this report the records of 1997 are presented. Of each accepted record the province, nearby city or village, date(s), number, sex and observer are given. In addition, not (yet) accepted records and records received without documentation are listed.

More general comments for every species are stated:

Calopteryx virgo is locally recovering. The species, however, shows a very stable distribution in general;

Sympecma fusca displays a spectacular increase, especially in the southern part of the country (below the River Rhine);

Sympecma paedisca was generally believed to be extinct recently. However, a healthy population was (re)discovered;

Coenagrion hastulatum remains rare and threatened, new sightings seem to be previously unknown populations and not new colonisations;

Cercion lindenii is increasing, especially in the southern part of the country. However,

numbers are often very low, which on the other hand could be due to difficulties in observing the species on large open water bodies;

Aeshna affinis seems to be present in low numbers every year now, whereas it used to be extremely rare;

Aeshna subarctica is now known to be not uncommon but only so in the north-eastern part of the province of Drenthe;

Aeshna viridis was found on rare occasions outside its usual range. However, the present status of this species is too common for continued inclusion on the list of rare dragonflies;

Anax parthenope was observed for a few days at one locality, constituting only the second record up to 1997;

Gomphus vulgatissimus still shows signs of recent recovery after being highly restricted to a few locations up to a couple of years ago;

Cordulegaster boltonii is still an extremely rare species. One individual was observed at a location potentially suitable for a new population;

Orthetrum brunneum is also recorded outside the province of Limburg, in the province of Gelderland, again in a man-made pioneer habitat (a chalk quarry);

Orthetrum coerelescens is spreading in the south. The species perhaps benefits of improved water quality and increased availability of man-made habitat;

Crocothemis erythraea is found at a number of sites yearly now, although successful reproduction has not been confirmed until 1997. In addition, some vagrants are also reported;

Sympetrum depressiusculum was found at a number of localities in the south. However, no populations seem to be present in The Netherlands. All individuals are thought to originate from nearby Belgian populations;

Sympetrum fonscolombii is still present and reproducing after the large influx in 1996. However, compared with 1996 the numbers are reduced;

Sympetrum pedemontanum was found to reproduce near a large Belgian population. Furthermore, there are indications of reproduction elsewhere. The species seems to increase since its first observation in 1982;

Leucorrhinia pectoralis is limited to a number of well-developed lowland marshes, but can also be found near well-vegetated fens: it is unclear whether these individuals are stragglers or members of small populations.

Keywords

Odonata, Anisoptera, Zygoptera, rare species, 1997, The Netherlands, CWNO.